

Seguim amb *El Diari de Teòfil*. Estic ja en el cap. 6 dels Fets. He acabat d'explicar tot el primer volum (l'Evangelí). El títol de l'obra de Lluc en dos volums l'havíem titulat *Demostració a Teòfil*. Aquesta obra té un gènere literari específic, no és un evangeli, no és un fet històric, que no vol dir que no hi hagi història i bones notícies... Però el gènere literari és molt important. *El Diari de Teòfil* és una ficció literària però ben fonamentada fent un seguiment de l'obra de Lluc, sense diferenciar entre el primer i el segon volum.

El dia anterior vam llegir el començament del *Diari*, i explicàvem una mica com aniré espigolant, fent petits salts. Per exemple, quan he arribat a Pere he anat resseguint tots els passatges que parlaven de Pere, dels Zebedeus igual, dels samaritans també, etc. Anar fent petits blocs per evitar que el lector es cansi... Després torno a reprendre el fil del discurs. En el capítol sis del segon volum hi ha un gran tríptic molt ben assenyalat per Lluc en dues inclusions molt clares. Era la manera de senyalar l'estructura, atès que no utilitzaven títols ni cap mena de separació de paraules. Aquests manuscrits tan antics estan tots escrits en majúscules i sense títols... Tenen altres maneres de senyalar quan acaba o comença un tema. Aquí, en aquest tríptic, hi tenim el relat de tres personatges molt coneguts. Un del qual n'acaba de parlar que és Felip, el segon dels hel·lenistes després de la mort d'Esteve. Encara que no ho digui ja s'entén que ell ha pres el relleu d'Esteve per dirigir el grup, seria el representant del grup de parla grega. Després en el centre hi ha el relat de Saule i en l'altre tauleta, Simó-Pere. Per què ha posat Saule en el centre? Al final de l'obra hi trobem l'explicació. Lluc el que vol fer és parlar-nos del procés de conversió de cada un d'aquests personatges...

Llegiré el final del primer volum: *Dia 68... Les escenes més breus són les més importants, mare estimada. La que et transcriuré avui potser és la més suscita de tot el primer volum. «Després els va treure a fora en direcció a Betània. Havent alçat les mans, els va beneir.»* –Com veieu és molt breu. No se li ha donat cap importància a això. ¿Sabeu què vol dir *treure'ls a fora*? Vosaltres mateixos... – *Hi ha paraules que ressonen molt diferentment en el nostre argot jueu. Per nosaltres "treure'ls a fora" té un sentit molt pregona, ens actualitza en el moment present l'escena en que Jhavhe va treure el poble d'Israel d'Egipte, alliberant-lo de l'esclavitud del Faraó. Lluc ho fa aquí i en to solemne, si bé inverteix els termes. Per a Jesús i els seus deixebles Jerusalem s'ha convertit en terra d'opressió. Per això Lluc ho recalca mitjantçant l'adverbi fora, dient que «els va treure a fora» perquè no continuessin identificant-se amb la institució religiosa representada per Jerusalem, i s'alliberessin dels lligams que encara els retenia.* –És la última acció de Jesús practicament al final del primer llibre—. *Jesús amb les mans alçades els va beneir. Com m'agradaria mare poder sentir les paraules de benedicció que va pronunciar sobre ells. Com si es volgués treure la mel de la boca, mare estimadíssima, Lluc ha redactat la següent cloenda del primer volum. «Succeí que, mentre ell els beneia, s'apartà d'ells. Ells s'en tornaren a Jerusalem amb gran alegria. I eren constinuant en el Temple lloant Déu.»* –Segons el Còdex Beza... *s'apartà d'ells...*, i res més. L'altre text, en canvi afegeix: *'es va separar d'ells i fou endut cap al cel',* canviant el sentit, amb tot el que es diu de l'ascensió i de la segona vinguda...

Seguim: *Jesús ressuscitat apareix de sobte i desapareix, també d'una manera sobtada de la vista dels deixebles. Es tracta com ja t'he comentat d'una experiència interior que els deixebles consideraren tant o més real que quan menjava i bebia amb ells físicament. Lluc pressuposa que es trobaven a la muntanya de les Oliveres, quan van fer aquesta experiència, tal com consta en el segon volum. T'ho comentaré en el seu moment. Els deixebles han tornat amb gran alegria a Jerusalem, com si allí no hi hagués passat res. Continuen identificats plenament amb la institució del Temple. Però per a nosaltres no ha estat endebades que la cortina del Santuari s'hagués esquinçat en el moment de la mort de Jesús, car està en runes el Temple i Jerusalem deshabitada. T'envio ensems amb aquesta cloenda una còpia fidedigne i pulida del primer volum. Que un copista cristià ha fet per a tu i que jo he controlat i corregit en alguns punts. Podràs llegir-la amb companyia del grup de dones que s'ha anat formant entorn d'ell. Veuràs que l'exposició que t'he fet al llarg d'aquest seixanta-nou fulls del Diari és molt fidel. Ple de reflexions personals sense estalviar-te el grup de preguntes que ha suscitat en nosaltres la seva lectura i les sensacions negatives i positives que ha desencadenat en el teu i nostre cercle d'amics. El diari no s'atura aquí, mare. Continuaré exposant fil per randa els continguts del segon volum. El teu fill que tant t'estima. Alexandre Teòfil*

Resulta que una mica més endavant del segon volum hi haurà una reunió de tota la família summe-sacerdotal, Anàs, Caifàs, Jonathas, Alexandre i d'altres que pertanyen a la família. Resulta que Annàs és el pare de Teòfil, Caifàs és el seu cunyat, Jonatàs és un altre fill d'Annàs..., i aquest Alexandre aquí... – què hi fa? – ... ¿Podria ser que Lluç l'hagi nombrat pel seu nom *Alexandre* en comptes del seu sobrenom *Teòfil*? Això més que ficció seria una deducció. En una altra escena interessant, que no us l'he llegida, hi ha un moment en que parlo de l'exili forçat d'aquest personatge. Podria haver anat a qualsevol lloc, potser el més lògic fora Alexandria. De fet prové de la diàspora, perquè totes les famílies summe-sacerdotals venien de la diàspora. Els romans preferien que no fossin autòctons, perquè així evitaven que tinguessin massa poder. Doncs bé, en el *Diari* el situo a Antioquia de Síria, perquè l'església d'Antioquia té molta força, i tard o d'hora podria haver tingut contacte amb algun d'ells. Recordem que la primera comunitat cristiana nasqué a Antioquia, i no a Jerusalem.

De cop i volta arriba el moment de les aparicions de Jesús als deixebles. Lluç insisteix molt, com ja havia fet abans Joan, o Ignasi¹ després, el bisbe de Síria..., tots insisteixen molt en que el ressuscitat mostra sempre els senyals de la mort. Molt aviat, però, entre els membres de la comunitat cristiana apareix la facció *doceta* que es va separant, apartant-se de la celebració eucarística, Ignasi ens diu: «*pel fet de no confessar que l'eucaristia és experiència de la carn del nostre Salvador, Jesús Messies, la qual va sofrir passió pels nostres pecats*»². Quan arribo en aquestes escenes faig que *Teòfil* es trobi amb *Ignasi* i que en parlin. Com podeu veure, el que intento escriure no és un diari qualsevol. Es necessita tenir molts coneixements de tot aquest ambient. Quan es troben *Ignasi-Teòfor* i *Alexandre-Teòfil*, aquests es presenten pel seu nom propi d'origen llatí, o potser amb el seu segon nom grec que qualifica la seva funció.

Procuro que aquest *Diari* aparegui com a tal, sinó quedaria massa brusc (o sec), i faig algun encapçalament, per exemple: ... *Estimada mare, enceto avui l'exposició del segon volum. Quan Lluç m'el va enviar ja va insistir que el llegís sense solució de continuïtat respecte al primer. L'un rere l'altre, malgrat que ell els hagués compost, com és natural, l'un després de l'altre. És que formen una unitat indissoluble. Ja que el segon sense el primer podria arribar que se l'entengués com si fos un llibre d'història. Amb grans llacunes i repeticions que es farien pesades, que s'interpretessin de manera literal certs esdeveniments esfumans inexorablement la gran càrrega simbòlica que ell va dipositar, i sobretot que es perdés del tot el sentit crític en que ell el va concebre. D'altra banda el primer sense el segon perdria bona part de la força demostrativa que li va voler imprimir com a conseqüència de les preguntes que jo li havia plantejat. Perquè t'adonis de la gran unitat que regeix els dos volums ni haurà prou que comprovis la manera com els ha relligat, mitjançant la repetició en el començament del segon volum dels mateixos termes que havia esbossat al final del primer si bé complementant-los. La iteració duns mateixos temes formen una mena de frontissa sobre la qual gira el contingut del primer volum i el projecte sobre el segon. La millor manera d'encetar-lo, mare estimada, és que sigui el mateix Lluç qui ens resumeixi en poques i denses paraules tot el contingut del primer volum. «El primer volum el vaig compondre sobre tot allò, oh Teòfil, que Jesús va fer i ensenyar des del començament fins al dia que fou emportat enlaire, després de donar instruccions als apòstols que havia elegit per mitjà de l'Esperit Sant i a qui havia mant de predicar l'evangeli.» Jesús preposava sempre els fets a l'ensenyança. Malgrat que Lluç a diferència de Marc vagi pensar que seria convenient d'esbossar primerament els dos personatges més importants del relat: Joan baptista i Jesús, el relat pròpiament dit el va començar amb la predicació del baptista i el clou amb l'escena de la passió calcada de l'ascensió d'Elies que tant bé coneixem. Després d'animar als apòstols les instruccions que creia ineludibles. Dues coses ens han sorprés, que ha cregut necessari dir-nos precisament aquí que Jesús va elegir els dotze apòstols inspirat per l'Esperit Sant, perquè ens ho diu això. I que ens recordi que quan els va enviar en missió a Israel, els va ordenar que prediquessin l'evangeli (això no es troba en el text normal). Alguna cosa deu tenir coll avall quan ens fa aquestes dues precisions.*

Cal ser concís per no fer-se pesat. En el fons és un petit comentari, perquè el fet que Teòfil ho expliqui a la seva mare és com si ens ho expliqués a nosaltres. El lector s'ha de posar en el lloc de la seva mare.

¹ Ignasi, també de nom *Teòfor*, fou deixeble de Jesús, segons es desprèn de la seva carta autèntica als Efesis. Hauria format part, des del començament, de la comunitat presidida per Esteve, portaveu del cercle dels Set, de parla grega, contraposada a la del cercle dels Dotze, de parla hebrea, presidida per Pere.

² Carta d'Ignasi als Efesis 7,1,

Aquesta és la força de la ficció. Ara bé, el que hi ha a dins és el que és bo (el contingut és de Lluc), l'embolcall és una construcció.

Diari 71. En el full del Diari que avui t'escric, mare, trobaràs les darreres paraules que s'intercanviaren els Onze amb Jesús, abans que posés punt i final a la seva perllongada presència entre ells: «Fou precisament a ells a qui es presentà vivent després d'haver sofert ell passió, donant nombroses proves durant quaranta dies, durant els quals es deixà veure a ells i els parlava del que es referia al regne de Déu.» Comparant aquest relat amb el que ens havia dit al final del primer volum hem notat una certa incongruència. Allí semblava que tot s'esdevenia al llarg d'un sol dia, mentre que aquí ens certifica que les aparicions s'espaiaren en l'interval de quaranta dies. De fet, els dos relats es complementen. Lluc subratlla, així, la unitat d'aquesta vivència i la seva duració i completesa, tot fent al·lusió aquí als quaranta anys que Israel va passar en el desert per reforçar el paral·lel entre Moisès que ensenyava al poble i Jesús que dona instruccions als apòstols sobre la ja imminent inauguració del regne de Déu.

Tot seguit, «mentre compartia un àpat amb ells, els ordenà que no s'allunyessin de Jerosòlima; al contrari, que esperessin la promesa del Pare». Lluc és molt conseqüent en l'ús dels termes duals, en el cas present diferencia netament entre 'Jerusalem', la ciutat sagrada, i 'Jerosòlima', la ciutat sense més, en sentit neutre. L'ordre de 'no allunyar-se de Jerosòlima' es correspon amb l'ordre de 'restar asseguts a la ciutat', completament inactius. Ben aviat veurem l'abast d'aquesta ordre. Igualment, 'l'enviament de la meva promesa sobre vosaltres' es correspon amb 'l'espera de la promesa del Pare'. Però aquí va més enllà i ens revela en què consistirà aquesta promesa de la qual ja els havia parlat: «Joan batejà amb aigua; vosaltres, en canvi, sereu batejats amb Esperit Sant» i puntualitza tot seguit: «Vosaltres esteu a punt de rebre'l no gaires dies a partir d'ara, fins com a màxim la Pentecosta.» El temps d'espera serà molt restringit. Com a màxim vuit dies, car la festa de Pasqua ja fa més de quaranta dies que s'esdevingué i la festa de Pentecosta s'escau cinquanta dies després. Òbviament és un temps d'espera simbòlic, però ben definit. No els demana pas massa, però, pel que llegim a continuació, els Onze tenen problemes de representativitat.

«Aleshores ells, després que s'haguessin reunit, li plantejaren aquesta qüestió: "Senyor, és en aquest precís moment que restauraràs per al regne d'Israel..."» Intenten plantejar-li la qüestió crucial de poder comptar novament amb el número Dotze. Jesús no els ha deixat acabar de formular la pregunta i els interromp: «No us pertoca a vosaltres de conèixer temps o èpoques que el Pare ha establert amb la seva pròpia autoritat; al contrari, rebreu una força, quan el Sant Esperit vingui sobre vosaltres, i sereu testimonis meus no solament a Jerusalem i a tota Judea i Samaria sinó fins als confins de la terra.» ¿Entengueren ells en què consistirien aquests nous horitzons que ell s'esforçava per obrir-los-hi? A nosaltres, certament, ens costa molt d'acceptar que el Messies obrís en aquest moment les fronteres a Samaria i a totes les nacions paganes, sense comptar ja amb la posició privilegiada que havia de jugar el nostre poble, si tenim en compte, pel que hem anat llegint fins ara, que el pla de Jesús no era contrari a la nostra expectació secular segons la qual la vinguda del Messies provocaria la reunificació de l'Israel dispers entre les nacions. ¿Què voldrà dir la negació rotunda de Jesús a restaurar el número Dotze, després que ell precisament els havia elegit mogut per l'Esperit Sant, segons ens acaba de recordar Lluc, perquè el representessin?

El diàleg entre Jesús i els deixebles, mare estimada, s'ha interromput bruscament: «Havent ell dit això, un núvol el sollevà, i fou endut lluny de la seva mirada.» No es podia narrar d'una manera més senzilla i gens espectacular l'ascensió de Jesús als cels. Al final del primer volum, Lluc ha constatat simplement que «s'apartà d'ells»; ara ho descriu amb la imatge del núvol, símbol de la presència de Déu, que l'alçà separant-lo de la terra i enduent-se'l lluny de la mirada dels deixebles.

Diari 72. L'escena que avui et comentaré, mare, té lloc, com l'anterior, a la Muntanya de les Oliveres. Lluc relata que mentre els Onze estaven guaitant al cel quan ell se n'anava, mirant de no perdre'l de vista, es presentaren dos barons al seu costat amb una vestidura blanca. Novament són Moisès i Elies els qui se'ls han presentat. Els deixebles s'han quedat mirant al cel mentre Jesús se n'anava, esperant que ell, com féu Elies amb Eliseu, els deixaria en herència l'Esperit promès. Com que els Onze no els feien cap cas, Moisès i Elies al capdavant els digueren: «¡Homes galileus!, ¿què feu aquí palplantats mirant fixament al cel?; aquest mateix Jesús que s'han emportat enlaire d'entre vosaltres així vindrà de la mateixa manera que l'heu vist que se n'anava cap al cel.» S'ha esfumat la darrera esperança que Jesús

els deixés en herència la doble part del seu Esperit profètic que els corresponia com a hereus del Messies.

En vista del doble fiasco que acaben d'experimentar, primer urgint Jesús a restaurar el número Dotze i ara esperant que els donaria part en l'herència, si el núvol no l'hagués raptat a la seva mirada, «aleshores se'n tornaren a Jerusalem des de la muntanya que hom anomena L'Olivar, que és a prop de Jerusalem la distància que és permès de caminar en un sabbath». En comptes de tornar a Jerosòlima i restar allí inactius, com Jesús els havia ordenat, els Onze tornen a Jerusalem, completament identificats amb la institució del Temple, sense infringir el repòs sabàtic.

Tot just entraren a Jerusalem, Pere pren la iniciativa de reunir els Onze, «pujà a la sala superior», una de les dependències del Temple que, com tu ben saps, servia de llocs de reunió, sales d'estudi i llocs de pregària per als escribes. Lluc enumera aquí de nou els noms de cada un dels Onze. Òbviament ja no hi figura Judes Scariot que havia traït Jesús i que, en prendre consciència de la seva traïdoria, «caigué de boca terrosa, es va rebentar pel mig i s'escamparen totes les seves entranyes en el Camp de Sang que havia comprat amb la paga de la seva injustícia», com ens consigna Lluc més endavant. La sala superior, tanmateix, ja estava ocupada pels germans de Jesús, segons precisa a continuació: «Tots ells eren perseverants unànimement en l'oració, juntament amb les seves dones i fills, a més de Maria, mare de Jesús, i els seus germans.» ¿Què hi feien allí els germans de Jesús? ¿S'havien assabentat que era imminent la realització de la Promesa? ¿Esgrimirien ells els seus drets de consanguinitat amb el Messies, ara que els Onze havien perdut la seva representativitat?

Diari 73. Estimada mare, l'escena que avui et contaré té molt a veure amb la presència dels germans de Jesús en la sala superior.

Pere, en prendre consciència de la maniobra ordida pels germans de Jesús, es decideix a actuar, encara que sigui contravenint les ordres del Mestre, a fi d'evitar un mal major. Veient que tenia quòrum suficient per emprendre una acció que tingués validesa legal (120 membres, múltiple de 12), s'alçà enmig dels deixebles i, escudant-se en dos salms de la Setanta, intenta avalar la proposta que és a punt de presentar a l'assemblea: «Que la seva propietat quedi deserta i no hi hagi ningú que hi habiti», respectant així la voluntat de Jesús, «i que un altre ocupi la seva funció», per evitar les pretensions dels germans de Jesús, «per tal que ocupi el lloc d'aquest servei i apostolat del qual desertà Judes, per anar-se'n al seu propi lloc», com precisarà tot seguit. Distingeix subtilment entre l'escó que Judes havia d'ocupar en el regne, que restarà per sempre més buit, i la funció apostòlica, que ha de ser regentada per un altre. En la presentació que fa dels candidats els proposa com a primer de llista Josep Bernabé, indubtablement el candidat dels apòstols, ja que foren ells els qui li imposaren aquest nom, segons ens dirà Lluc més endavant, i insiteix en la vàlua del seu candidat, «que tenia el sobrenom de Just», mentre que al darrer de la llista, Maties, no li posa cap qualificatiu. Tanmateix, l'estratègia de Pere no fou plenament acceptada per la majoria dels assemblearis, essent així que, a manera d'un vot de càstig, elegiren Maties mitjançant votació nominal quan «repartiren els seus vots respectius, i el vot recaigué en Maties». Com que l'elecció per votació que acaben de dur a terme no comptava amb el beneplàcit de Jesús, Maties no havia de formar part com a membre de ple dret del grup dels Dotze reconstituït a precari; per això senzillament «fou cooptat amb els Dotze apòstols».

Semblants maniobres no ens són alienes, mare, car tots sabem com el pare féu mans i mànigues perquè fòssim investits quatre dels seus fills i el meu cunyat en la funció summesacerdot.

Diari 74. Quan era a punt de completar-se el termini fixat per Jesús, mare estimada, a les nou del matí, quan el dia de Pentecosta ja començava a declinar i les inculpacions mútues s'havien apoderat de tots els presents, per no haver respectat la voluntat del Mestre, succeí que «de sobte ressonà un bramul del cel, com una violenta ràfega de vent i omplí tota la Casa on estaven asseguts». La forta ventada escombrà les tensions i aleshores «se'ls aparegueren unes llengües que es repartien com de foc i es posaren sobre cada un d'ells individualment, i tots ells foren omplerts d'Esperit Sant». Veritablement el nostre Déu és misericordiós i benigne, fidel en l'acompliment de la Promesa que havia fet als nostres pares. A contracor, però fidel també ell en acomplir la Promesa que havia fet als deixebles, Jesús fent honor a la seva paraula els envià l'Esperit promès, «i cada un d'ells començà a parlar en diferents llengües com l'Esperit concedia a ells d'expressar-se». La senzillesa del relat concedeix gran importància a un dels moments més decisius de la nostra història.

També nosaltres, mare estimada, quan menys ens ho pensàvem, hem estat colpits per l'Esperit de Déu i hem fet una experiència semblant. Se'ns ha remogut a fons tot el passat, que ha anat desfilant davant els nostres ulls interiors, i ens hem posat a plorar i a donar gràcies per haver estat trobats dignes de sentir-nos fills del Pare de Jesús. ¡O quin moment tan dolç i quina pau ens ha envaït a tots plegats! Hem deixat de ser espectadors, i ens trobat del tot immersos en un món que fins ara ens era desconegut. A partir d'ara ja no serem els mateixos. El grup ha quedat cohesionat com mai ho havia estat. Començarem avui una nova etapa, malgrat tinguem plena consciència que el camí que hem de seguir comportarà en nosaltres i en la nostra manera de viure i de veure les coses un notable canvi d'actitud. A partir d'avui Jesús ja no és el Natzarè sediciós que tots nosaltres tan odiàvem, és ni més ni menys el Natzoreu, el Servent de Déu que, amb la seva ensenyança i el seu comportament pacífic ens ha obert els ulls a una nova realitat.

Ens hem preguntat, mare estimada, quina reacció ha produït la profunda experiència alliberadora de l'Esperit que hem tingut la sort de fer tots plegats. Voldríem que també tu i el cercle de dones que es reuneix entorn teu poguéssiu fer una experiència semblant.

Josep Rius-Camps
Sant Pere de Reixac, 21 de novembre 2010